

Timely Thanksgiving

פרשת צו תשפ"ד

¹¹ This is the law of the feast peace-offering that one will offer to HASHEM: ¹² If he shall offer it for a thanksgiving-offering, he shall offer with the feast thanksgiving-offering unleavened loaves mixed with oil, unleavened wafers smeared with oil, and loaves of scalded fine flour mixed with oil. ¹³ With loaves of leavened bread shall he bring his offering, with his feast thanksgiving peace-offering. ¹⁴ From it he shall offer one from each as an offering, a portion to HASHEM; it shall belong to the Kohen who throws the blood of the peace-offering. ¹⁵ And the flesh of his feast thanksgiving peace-offering must be eaten on the day of its offering; he shall not leave any of it until morning.

Outlooks: Insights R. Jeff

The Korban Todah, Thanksgiving Offering, is basically a Shelamim, a peace offering. But unlike any other Shelamim it is brought with four different types of flour offerings, ten of each type. Three are types of matzah, and the fourth is chametz. In addition, the normal timespan within which the Shelamim had to be eaten — two days and one night — is reduced to one day and one night for the Todah. To understand the significance of these deviations from the normal laws of Shelamim, we must first analyze the dynamics of thanksgiving.

The Gemara (Berachos 7b) relates that from the day Hashem created the world, no one thanked Him until Leah thanked Him for the birth of her fourth son Yehudah. At first glance, this Gemara defies understanding. Didn't Adam, Noach, Avraham, Yitzchak, Yaakov, Sarah, Rivkah, and Rachel have countless reasons and opportunities to thank Hashem? And why didn't Leah herself thank Hashem for her first three children?

The Midrash (Bereishis Rabbah 71:4) sheds light on this enigma:

R' Berachiah said in the name of R' Levi, "This can be compared to a Kohen who was given a large amount of terumah by one individual and did not thank him. He was then given a small measure of unconsecrated grain, and he thanked the donor. Said the first individual to the Kohen, I gave you a large amount, and you did not thank me; he gave you a very small amount and you thanked him. The Kohen replied, you gave me what rightfully belonged to me, so I saw no reason to thank you. He gave me what belonged to him and upon which I had no claim. Therefore I thanked him. So, too, our mothers knew that Yaakov would have twelve sons, and each one of the four mothers expected three. Therefore, when Leah had her fourth son, she thanked Hashem, for she had received more than her portion.

Thanksgiving is a recognition of receiving something undeserved and feeling indebted to repay the giver with gratitude. The more one feels that the bounty received was indeed earned or deserved, the less necessary the show of gratitude. A laborer does not owe his boss a thank-you for paying him his previously agreed upon wages, but for an unexpected bonus a thank-you is appropriate.

From the time the world was created, no one ever felt that the bounty given to them by Hashem was totally undeserved. Even the greatest people thought that what was given to them was part of God's plan for the world, and therefore not completely undeserved. But God's plan could have been equally fulfilled if the fourth son born to Leah had been born to any of her sisters. Thus Leah felt his birth was totally unearned, and required the full measure of gratitude.

Artscroll - chumash

11-17. קרבן תודה / Thanksgiving-offering. When someone has survived a life-threatening crisis, he brings a תודה, thanksgiving-offering, to express his gratitude to God — and his recognition that it is God Who saved him. From Psalm 107, David's hymn of gratitude, the Sages (Berachos 54b) derive that four categories of people are required to bring the offering: those that survived a desert [or other potentially hazardous] journey, dangerous imprisonment, serious illness, or a sea voyage. The thanksgiving-offering is a form of peace-offering but with two differences: The todah is eaten for a day and a night while a shelamim is eaten for two days and the night between; and a todah must be accompanied by forty loaves, as described below. However, many other laws of the two offerings are derived from one another. 12. For a description of the loaves see notes to 2:4 and 6:14. The Talmud (Menachos 77b) derives that ten loaves of each variety were offered.

וזאת תורת זמן השלמים - קרבן זה שני מיניו, תודה ושלמים. [דיני נזיר]

מדברי רבינו בחיי נראה שהוקשה לו לשון הפסוקים, פתח בשלמים וסיים בתודה, התורה מקדימה "וזאת תורת זבח השלמים", ומיד ממשיכה "אם על תודה יקריבנה", ושאר דיני קרבן תודה, ואומר רבינו בחיי שבקרבן זה יש שני מינים, גם שלמים וגם תודה.

אבל לפי פשוטו הוא תמוה מאד, הרי לקרבן שלמים יש דינים מיוחדים ולקרבן תודה יש דינים אחרים, ואם התורה מבקשת ללמד דיני קרבן תודה, מדוע לא מקדימה "וזאת תורת זבח התודה", ואם כן צריך ביאור הלשון, או שיקדים הכתוב שלמים וילמד דיני שלמים, או שיקדים תודה וילמד דיני תודה, אבל מהו שמקדים, זאת תורת זבח השלמים, ומלמד רק דיני קרבן תודה.

The Midrash (Bereishis Rabbah 71:5) links Leah's thanks to the admission of Yehudah that he was responsible for Tamar's pregnancy. In Lashon Hakodesh the same verb — להודות — means "to confess" and "to thank." An admission that what one has received from Hashem was totally undeserved is the foundation of thanksgiving.

הרי אורה קמן הוא לעומת השמש, ולמה לנו להזכיר כאן, וכמו שאין אנו אומרים אילו "פנו מלא שירה" כיום ונתר, כי מזכירים רק הגדול ביותר, הכי גמי הול"ל ועינינו מאירות כשמש, ודי בזה.

אולם כאן מונח יסוד גדול ונפלא בכל עבודת התורה להקב"ה, כי ישנן שתי מיני הודאות להקב"ה, א' על נסים ונפלאות שעושה למעלה מן הטבע, כגון קריעת ים סוף, וירידת המן וכדומה, שבנסים הללו רואים להדיא אך שהקב"ה משרד מערכת שמים ימחקי מבע העולם בשביל ישראל עם קרובו, והוא בבחי' "שמש", כי רואים הנסים והחסדים כשמש בעתרים, ולילה כיום יאיר, אבל ישנה עוד הודאה היותר גבוה ונעלה מהודאה הראשונה, והיא ההודאה על הנסים ונפלאות שהקב"ה עושה אתנו בכל עת ערב ובוקר וצהרים, אלא שנראים הם כדרך הטבע, אבל באמת הם מלאים חסדים גדולים נסים ונפלאות, וכדאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק ב' אות ט') "בכל יום עושים לו נסים כיוצא מצרים" עכ"ל, והולך הביאו כמה דוגמאות שונות מגודל הנסים שהקב"ה עושה עם כל יחד ויחד בכל יום ויום, אלא שאין בעל הנס מכיר בנוסו (ועיין מדרש תהלים קל"ו, וזה"ק פ' בלק דף ר"ג, וע"ע באריכות בספר שומר אמונים דף קל, קפמ:). נסים אלו הם טיפוסים בתוך הטבע בבחינת ירח בלילה, כי אין רואים אותם להדיא אלא אחרי התבוננת והחפש אחריהם, והנה שאנו אומרים ועינינו מאירות כשמש "וכד"ה" כלומר שאם אני מחפשים נס הנסים שבבחי' ירח בלילה, או אין אנו מספקים להודות לה' על אהר כאקף אלפי אלפים ורוב רבי רבנות פעמים וכו', כי נסים כאלו הם בלי טעור וספק.

על הכתוב אם על תורה יקריבנו אמרו חז"ל: „לעתיד לבא כל הקרבנות בטליו וקרבו תודה אינו בטל, כל התפילות לעתיד בטלות והתודה אינה בטלה" (ויק"ר ט ג). רמז יש כאן, כי כפיות טובה היא אם כל עון וכל חטאת והיא המקור של כל הסטיות שהאדם סוטה מן הדרך הישרה, כי לו היה האדם מכיר טובה להקב"ה על כל החסד שהוא עושה עמו, לא היה מהיך ומעיז לחטוא ולמרות את פי ה', ובירושמי (ברכות ט) על הכתוב (שמות א) „אשר לא ידע את יוסף" מובא: „והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדיו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו ולבסוף כבר טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיות טובה הוקשה לכפירה בעיקר". לעתיד לבוא כשהאדם יתרום להיות מכיר טובה ותפלת הודאה תהיה שגורה בפה האדם, או לא יהיה כל צורך בשום קרבן אחר שסיבתו היא כפיות טובה, הוא יקריב רק קרבן תודה להודות לה, על רוב חסדיו אשר עושה עמו כל הימים אשר הוא חי על האדמה.

ודבר נפלא מוכא בענין זה ימשמה דהרה"ק מבארדיטשוב ז"ע עה"פ (שיר השירים במ) הנה זה עומד אחר כתליו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, דהחילוק בין חלון לחרכים הוא, דהמסתכל דרך החלון, כמו שהוא רואה אחרים כן אחרים יכולים לראותו, משא"כ המציץ מן החרכים יכול הוא לראות אחרים דרך החרכים אבל הם לא יכולים לראותו, כי הוא מציץ מחור קטן שבין החרכים, ושתי אלו בחינות ישנן בהשגחת הקב"ה על עמו ישראל, דלפעמים הוא בבחינת משגיח מן החלונות - שאנו רואים להדיא איך משגיח ושומר עלינו, אבל לפעמים הוא בבחינת מציץ מן החרכים - שהוא בחי' הפתח ולא רואים השגחתו התמידית עלינו אלא הכל נראה בדרך הטבע, אבל - סיים הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע - אפילו כשיש בחינה של מציץ מן החרכים, עכ"ז המתקרב עד החרף ומתבונן בו לראות מי הוא העומד מאחוריו, יכול לראות הימנב מי הוא המציץ עליו.

וכן הוא בכל דבר ודבר, כל בחור צריך לדעת ולהכיר, שבכל פרט ופרט, ובכל תנועה ותנועה, אלופו של עולם מפתח מציץ מן החרכים, ומשגיח עליו בהשגחה נפלאה שהכל היה מדיק למכותו השלימה והנצחית, כגון כשבחור לוקח איזה ספר מהארון והקב"ה המציץ לו שימצא הספר בנקל ולא יצטרך להפש אחריו בין השולחנות, וגם עוד לו שלא יענה לקחה בטעות מסכתא אחרת ויצטרך להזור ולהחליפה במה שריצה בתחילה, וכן כשוכה ללמוד ילדין איזה פשט בגמ', ולמוד בתמורה, להתגבר על נסיון של יצ"ה, וכל דבר קבו יחיל שיבה, הכל הוי נסים ונפלאות נסתרים שהקב"ה משפיע עליו אלא

חכמת צו

המצפון צו

למרכה המשרה ולשלום אין קץ (ישעיה ט), א"ר תנחום דרש בר קפרא בציפורי, מפני מה כל מ"ם שבאמצע התיבה פתוח וזה סתום, (לסרבה כתיב), ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה, רבש"ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח? לכך נסתתם (סנהדרין צ"ד).

אין ספק כי בעת שהקב"ה ביקש לעשות לחזקיהו משיח ראוי היה לכך, בכל זאת כאשר מרת הדין קטרגה נסתתם, וכתוצאה מזה נמשכו כל הגלויות והעינויים שעם ישראל סבל מאז ועד ביאת הגואל, והכל נגרם ונבע מכך שלחזקיהו חסרה היתה במדת מה, הבעת הכרת הטוב ולא אמר שירה, וזה הרי מבהיל ומעורר אימה ממש.

בנקודה זו טמון סוד גדול בכוחות הנפש, כי אם מפותח אצל האדם הכוח של מדת הכרת הטוב, כי אז מן הנמנע ממנו לחטוא, כי אין יחטא בעת שהבורא נתן לו כוח לחיות, בעת אשר כל הנשמה תהלל יה, ופירושו חז"ל על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלט לבורא, כל נשימה תהלל יה (ב"ר י"ד), אין

ולכאורה יש להקשות, שכן שורת ההגיון מחייבת היתה להיפך: לאכילת קרבן התודה, המכיל מלבד עצם הקרבן גם ארבעים חלות - מן הראוי היה להקציב יותר זמן מאשר לאכילת קרבן השלמים הרגיל, הנדר או הנדבה, שאינו מכיל אלא את הקרבן עצמו ותו לא...

ונראה לבאר, על פי דברי רבותינו שאמרו (שבת דף קל"ג, ע"ב): "אבא שאול אומר: 'אנוהו' - הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום", ועוד אמרו (סוטה דף י"ד, ע"א): "אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (דברים י"ג, ה): 'אחרי ה' אלקיכם תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר (דברים ד, כ"ד): 'כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא!' אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא: מה הוא מלביש ערומים - אף אתה הלבש ערומים, הקדוש ברוך הוא ביקר חולים - אף אתה בקר חולים, הקדוש ברוך הוא נחם אבלים - אף אתה נחם אבלים, הקדוש ברוך הוא קבר מתים - אף אתה קבור מתים."

הרי לנו, כי על האדם לדבוק בהנהגתו של הקב"ה ולהשתדל כפי יכולתו להתדמות לו. ומעתה ברור, כי אם נאמרה חובה זו, להדמות לקב"ה במידותיו - בכל יום ויום, על אחת כמה וכמה שנאמרה היא בזמן בו באות מידותיו יתברך

שאינו מתבונן שהקב"ה סיבב כל הסיבות כדי שיזכה לחסד זה, כמו שדרשו חז"ל (ב"ר פרק יד, ט) עה"פ (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל קה, שעל כל נשימה ונשימה צריכים להודות להקב"ה, ואף שרוב זה נראה כטבע רגיל, אבל אם רק נתבונן באלו השוככים בבתי חולים ואינם יכולים לנשום מעצמם אלא צריכים כלי נשימה מיוחדים להכניס בהם כל רגע ורגע עוד חמצן וכדומה, הם כבר יודעים היטב מה זה הודות לה' על כל נשימה ונשימה - פשוטו כמשמעו, וברוך ה' שאנו זוכים לנשום בלי כל הכלים הללו, אלא בחסד ה' שמחמד ומחדש כל רגע ורגע בראותינו בבחי' נסים ונפלאות ממש, כמה עלינו להודות על זה עצמו שאנו יכולים לנשום, וזהו רק דוגמא אחת מכל שאר נסים ונפלאות שהקב"ה עושה אחנו בכל צעד וצעד.

והנה"ק בעל יסוד ושורש העבודה ז"ע כתב בצוואתו (סימן כו-לג), שכן היה דרכו להודות לה' על כל דבר ודבר שנתן לו הקב"ה או שהלך לו בנקל, כגון שזכה לבגדים, ולבגדי שבת, לבית, לבנים, לחדר מיוחד לעבודת ה', לענות אמן יהא שמיה רבה, לציצית ותפילין כשרים, וכן כשנפל איזה כלי מהשולחן או המשקפים ולא נשברו, או שכמעט נפלו והצילם ברגע האחרונה מליפול, וכדומה בכל פרט ופרט שזכה בין ברוחניות ובין בגשמיות תמיד היה משבח להקב"ה על גודל חסדיו, וכתב על זה שהוא "יסוד ושורש האדם שריצה לקנות שלימות בענין".

ונראה הביאור לפי"ד הרמב"ן בסוף פרשת בא, דכל תכלית וכוונת היצירה שנודת לשמו, ותכלית כל המצוות שנאמין באלקינו נודת לשמו שהוא בראנו, וזה כל הבריאה של האדם עי"ש. ונראה דבזה חלוק קרבן תודה משאר הקרבנות, דהנה כל הקרבנות ענינם הוא להשלים ולתקן חסרונות, חטאת ואשם על אשר פגם בחטא, עולה על מה שפגם בביטול עשה והרהורי הלב, וגם שלמים בא להשלים וכדברי רש"י בפרשת ויקרא (לעיל ג, א) שמטיילים שלום בעולם, וענין שלום זהו שלימות, ולכך לעתיד לבא שהעולם כולו יהיה מתוקן בשלימות שוב לא יהיה צריך תיקון וממילא יתבטלו כל הקרבנות, משא"כ קרבן תודה שזוהו תכלית כל יצירת האדם, ישאר גם לעתיד לבא.

ועל דרך זה הוא החילוק שבין שאר התפילות לתפילת הודאה, דכל התפילות ענינם להשלים דברים הנצרכים לנו, ודבר זה נובע מחסרון ברוחניות, ומבקשים אנו שהקב"ה ישלים החסרון, ומשא"כ לעתיד לבא שיהיה שפע גדול, וההטבה לא תהיה מוגבלת כלל, לא יהיה מקום לתפלות אלו, רק לתפלות ההודאה שהם תכלית האדם."

וכשנתבונן בדבר זה נמצא שכל מאורע של נס שמחייב הודאה הרי זה אמצעי לרומם את האדם שגייע לצורה האמתית של האדם שהוא ענין של הודאה, שזוהו כל תכלית הבריאה, ועי" הנס והתודה עליו הוא בא לתכלית הבריאה."

Rav Shimon's words are a reflection of those of Rav Chaim Volozhiner, as attested to by his son about a hundred years earlier. When Rav Yitzchak Volozhiner compiled and published his father's writings into Nefesh HaChaim, he wrote an introduction. In it he recalled:

והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרניא. וכה היה דברו אלי תמיד: שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרני ככל אשר ימצא בכוחו לעשות.

* He would routinely rebuke me because he saw that I do not share in the pain of others. This is what he would constantly tell me: that the entire person was not created for himself, but to be of assistance to others, whatever he finds to be in his ability to do.

There was such a thought in Rav Shimon Shkop's tradition that the entire purpose of our lives is "to be of assistance to others." A famous

לידי ביטוי כלפינו! בשעה בה אנו הנהנים מחסדיו - בודאי עלינו להתדבק במידתו זו, ולהיות אף אנו גומלי חסדים, וכן בשאר כל המידות!

* לפיכך, כאשר התחמד הקב"ה עם האדם, והיטיב עמו או עם בני ביתו - מביא האדם קרבן תודה, ובאותה הזדמנות כבר דורש ממנו הקב"ה להתדמות לו ולהיות אף הוא טוב ומטיב... הוא דורש ממנו להביא קרבן תודה עם ארבעים חלות, ולסיים את אכילת כל הכמות הזאת באותו היום או לכל המאוחר בלילה שלאחריו... וכיצד יעשה זאת? בודאי הוא יזמין אורחים רבים לסעוד על שולחנו, עניים ורעבים, ובכך יהיה גומל חסדים בדומה למידתו של הקב"ה!

מה שאין כן בקרבן שלמים שאינו בא כהכרת תודה, אלא כגדר או כנדבה - כאן אין ענין מיוחד לעורר את המקריב להטבה, ולפיכך לא נצטוו להביא חלות עם קרבנו, ואף זמן אכילתו ארוך יותר - שני ימים ולילה אחד, שכן הוא רשאי לאכול את קרבנו בעצמו מבלי לשתף אחרים עמו...

משנת רבי אהרן

(ג) אך הפירוש השני, הדבק במדותיו, צריך ביאור, ולכאורה היאך שייך זה לדביקות שענינה הוא התקרבות היותר אפשרית עד כדי איחוד ממש, ולכאורה שייך דיבוק ע"י מצוות שבין אדם למקום. כי בזה הרי לבן לשמים, ומכש"כ ע"י תפלה, כשעומד לפני המקום ב"ה בתפלה בהכנעה ומחשב ברוממותו, אבל כשעוסק ברחובות ובשווקים לטובת חבירו, הרי הוא מעורב בין אנשים, ומו ההכרח גם לדבר לטובת הענין דברים הנראים כבטלים, כלומר: מילי דעלמא, וכבר כתב הגר"ם דפעימס שהעסק לטובת חבירו סותר קצת לענין הפרישות, ומפני מה יש בדבר זה דביקות יותר מכשהוא מעוטף בטלית ותפילין ועוסק במצות המקום ב"ה, [ואמרנו בגמ' (קידושין מ, א) אמרו צדיק כי טוב וגו' (ישעיהו ג, י), וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב, כיצא בדבר אתה אומר אוי לרשע רע וגו', וכי יש רשע רע ויש שאינו רע, אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע, רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע, והרי דרע לבריות וטוב לשמים נקרא צדיק, ורע לשמים ואינו רע לבריות נקרא רשע, והוא תמוה. אך נראה פשוט דרע לבריות שאמר זהו צדיק שאינו טוב, לא היינו שעובר ח"ו על לאוין ומ"ע שבין אדם לחבירו, דא"כ הוא, הרי הוא גם רע לשמים, אלא שאינו בגדר צדיק בענין ההטבה לבריות, ולפי דרגתו הוא קרוי "רע לבריות", ועיין]. ואף שיש בעסק בטובת חבירו קיומן של כמה וכמה מצוות עשה, אכן אם מצד קיום המצוות גרידא, הרי בכל המצוות הוא כן, וכמש"כ במס"י (בפ"א שם) שכתב: שישתדל להדבק בו יתברך בכה מעשים שתולדותם זה הענין והם הם המצוות, והרי שבכל המצוות מתקברים לה' וכולן ענינו הוא דביקות, אך חו"ל פירשו דלדבקה בו דבכאן הכונה ביהוד להליכה במדותיו של הקב"ה בדרכי הרחמים והחסד, והוא צריך ביאור.

146 (ג) ונראה עפ"י ש' בתומך דבורה לפרש הקרא (מיכה ז, י"ח) דמי א-ל כמור וגו', דבי מפורשים כל ה"ג מדות דרחמים, ומפרש שם באופן נפלא לחייב את האדם בכל המדות הר"ה וכתב שם כי האדם צריך להתדמות לקונו בפעולותיו, שהרי בצלם אלוקים עשה את האדם ועיקר הצלם הן פעולותיו, ע"ש באורך דברים נפלאים אמתיים. והדבר מוסבר מאד, כי עיקר חסד יבנה, תכלית הבריאה היא ההטבה בתכלית, ולזה מכוונות כל הפעולות של הבריאה יתברך, וענין הדין שיש בעולם גם הוא מוכרח לתכלית הטוב והוא טוב ממש, וכפי שאמרו חז"ל (ילקוט שופטים אמצע רמז תתק"ו): ללמדך שצדקה עם שניהם, עם הוסיף שניטל את שלו, ועם החייב שמוציא גזילה מתחת ידיו ע"כ, וענין זה, עצמו הוא גם כהוא לשיטת דאב אינו שב בתשובה הרי החטא קיים במציאות, ואין החטא רק מעשה שארע וכבר עבר, והעונש על דבר שנעשה בעבר, אלא שהעיוות קיים במציאות והחטא רובץ על החוטא, וכדכתיב (יחזקאל ל"ב, כ"ז): ותהי עוונותם על עצמותם. וגם המשחית שנברא מכל תא קיים ועומד, והוא הוא הקטיגור שאמר חז"ל שהעובר בעבירה, קונה לו קטיגור, וכשאינו מתבטל ע"י תשובה הרי חסד גדול הוא שמתבטל ע"י יסורין, והרי"ו כמו שמוציא גזילה מתחת ידיו, [ויותר מזה, הנתם עדיין צריך בקשת מחילה על שציערו קודם מלבד התשובה לשמים] והוא טובה גדולה לאדם, ולכן אמרו (משנה ברכות נד, א): חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שהכל הוא טובה ממש, וכיון שכל תכלית הבריאה היא חסד, גם האדם חייב להתנהג כן, ומה גם שהוטבעו בעצם יצירתו כוחות של חסד והטבה, כמו שאחז"ל (ב"ר פ"ח, ה'), חסד אמר יברא שהוא גומל חסדים, והוא שאמרנו (פסחים ק"ב, א): יותר ממה

שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, כי תכליתו של האדם לא לקבל מהעולם אלא לתת ולהשפיע, וזוהי צורת האדם שנברא בצלם. ועל כן עיקר הדביקות בה' הוא בהליכה בדרכי החסד והרחמים, שבוה הוא מביא את צורת צלם אלוקים שבו לידי תכליתו ותקונו.

(ד) ובוה יש לזון כדבר החדש, דיש הבדל בין מצוות אלו דהליכה בדרכיו של מקום לבין שאר מצוות התורה, דבשאר מצוות התורה ההתקרבות היא מצד התעלות הנפש ע"י המצוה והנחת רוח שיש לבורא בזה שנעשה רצונו, כמפורש בקרא (ויקרא א', ט') לריח ניחוח, וע"ש ברש"י נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, לכן כשאין רצון במצוותו, וכמבואר ברמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ז) דקודם התשובה עושה מצוות וטרופין אותן בפניו וכמש"כ (ישעיהו א', י"ב): מי ביקש זאת מיזכר רמוס חצרי, אין המצוות מביאות להתקרבות, והוא אמרו חז"ל (סוטה כא, א) עבירה מכבה מצוה, דאין המצוה מאירה כ"ו

16 R. Hirsch

the simple ריקק, which is just painted over externally with the oil of prosperity, to the oil-rich רביך, which is skillfully prepared. Sustenance and prosperity are the two elements that, more than anything else, reflect the condition of well-being. The matzos of the תורה signify that each and every degree of external well-being bears the meaning of matzah: its source and purpose is the service of God.

But the meaning of the תורה is not expressed by matzah alone; rather, it is expressed by two groups of bread: by chametz and by matzah. Both groups are made out of the same amount of flour, and the two together form the תורה unit. A life saved from danger by God's grace is embodied in the תורה by both chametz and matzah.

From the standpoint of man's position in the world, a life saved from danger is embodied by chametz. But this same position is itself embodied by matzah, when a person stands before God; and only as "matzah" does he take a share, large or small, in true prosperity. For chametz — as opposed to matzah — denotes a condition of independence. It represents man in control of all that is his, with nothing to impede him. He was delivered from some צרה that had inhibited his step. He emerged from dire straits and attained broad independence. This full independence that one enjoys in a condition of external well-being has no means of expression more fitting than ten chametz loaves.

"Ten" is a round, closed number. In essence it is the quantitative expression of qualitative שלמות — immaculate and impeccable perfection. The ten chametz loaves represent the state of well-being of the person delivered from צרה; this state of well-being is what occasioned his bringing of a תורה. But he would not have offered a תורה, had he not conceived of this well-being as follows: What appears to be as chametz from the standpoint of his position in the world appears to him as "matzah" when he stands before God. For he knows that only by God's grace does he regain chametz — independence. Thus, as he regains worldly independence, his sense of dependence on God is renewed, and he commits himself anew to dedicate his whole life and all his independent powers to the service of God. He brings matzah in the same measure in which he brings chametz; and only this halachah of חמץ נגד חמץ makes his offering a תורה. By bringing the same measure of matzah and chametz, he avoids all pride of independence, in respect to the condition of שלמות he has recovered. He feels that his regained independence only magnifies his obligation to serve God.

Now, this awareness of our dependence on God does not diminish our happiness or the richness of our lives. On the contrary, it is precisely this that lends value to our position in the world. The very fact that only by God's grace did we survive and reclaim our happiness, and that we will dedicate our lives to His service — this is what lends value to our happiness and enriches our lives. Indeed, only through "matzah" will our daily bread receive the "oil."

The Netziv notes that this seems peculiar. A person who brings an ordinary *shelamim* has less meat to consume, yet the Torah gives him two days to eat it. Why would someone who brings a *todah* have to eat the entire animal, plus all those loaves, in less than a day?

The Netziv answers that because a *todah* is brought upon emerging from a dangerous situation, Hashem wants the news of that salvation to become public knowledge. He therefore required a person offering a *todah* to bring a quantity of food that he can't possibly finish on his own within the allotted time, so that he would have to find others to help him eat it. In the process, he would tell them about the danger he was in and how Hashem saved him from that danger, thereby spreading the word of Hashem's salvation.

Usually we offer thanksgiving to God for a salvation from a misfortune or calamity. But if we truly believe that everything that occurs in this world is the result of Divine Providence, then it is hard to understand why we should thank Hashem for saving us from

misfortune, since He Himself caused that misfortune. Would we thank somebody for paying our medical bills if we fell into a concealed trap he had left in a public thoroughfare?

The answer is that we have chosen the wrong analogy. Consider an orthopedic surgeon who notices someone walking in a manner that is symptomatic of a rare, crippling bone disease. The condition can only be cured if the bones are broken and reset before the disease progresses to the point of no return. Realizing that the patient's gait reveals that not too much time is left before his condition is irreversible, the surgeon takes an iron pole and swiftly breaks both of his legs and then proceeds to set them and nurture the patient back to health. In this instance the surgeon deserves thanks both for breaking and setting the legs.

So, too, when we cause ourselves spiritual illnesses because of our sins and shortcomings, Hashem brings misfortune and calamity to atone and correct the situation. Thus, our gratitude for the salvation can only be significant if it includes a confession that the misfortune and calamity was also deserved. Full, uninhibited thanksgiving requires both confession of the justice of the misfortune and admission that the salvation was undeserved.

There is one final aspect of thanksgiving to be considered. "R' Levi taught: Leah grasped the idea of thanksgiving and all of her descendants followed suit. Yehudah confessed; David [said], 'Praise God for He is good and His kindness endures forever.'"

When one recognizes his own guilt in bringing spiritual illness upon himself and God's *chesed* in saving him from misfortune, his feelings of gratitude must be expressed publicly as David's were. That expression of gratitude then becomes a lesson to others in recognizing God's goodness and intimate involvement in the events of this world.

We say in *Shemoneh Esrei*: "נודה לך — we will thank You, Hashem; and we will recount Your praises." It is not sufficient to thank Hashem quietly; one must recount his debt of gratitude to others: "I will sacrifice to You a thanksgiving offering, and I will call out and proclaim to others the name of Hashem" (*Tehillim* 116:17).

Abarbanel explains that the eating time for a *Korban Todah* is reduced to one day and a night precisely to necessitate having others share in its consumption. In this fashion, one's gratitude and praise of Hashem are made public.

שעומד לרשותו מועט באופן יחסי לכמות שיש צורך לאכול, הרי בקל יותר אפשר הגיע לאיסור נותר.

הנצי"ב מביא שהסיבה לכך היא, משום שדוקא מחמת הכמות הגדולה והזמן שמוקצב לכך, זה יערום שהמקריב יזמין לסעודה את קרוביו וידידיו, אשר למשמע ההומנה ישאלו מיד על מה ולמה הוא מוזמנים לסעודה דשינה זו, והוא ישא דרשה ויסביר בטוב טויד שכל זאת בשל הגס שעשה עמו ה', וכך יודה לה' ויספר נפלאותיו ברבים, שהרי מלבד התודאה הפרטית, ראוי שבעל הגס יפרסם את ניסו ויגדיל כבוד שמים.

* מטעם זה גם נפסק להלכה²⁸, שברכת "הגומל" היא ברכה שחייבים לאמרה בפני עשרה, שלכאורה צריך להבין והלא רק דברים שבקדושה נאמרים בעשרה מדין "ונקדשתי". אלא הטעם הוא כנ"ל, שיש לפרסם את ניסי הקב"ה ועל כן יש להודות בפני רבים, עכ"ל.

ועוד כתב שם הנצי"ב, שהכהנים השותפים באכילת הבשר והלחמים, הריהם כנגד הנדרש בהלכה ששנים מתוך העשרה יהיו תלמידי חכמים. ובהרחב דבר, כתב, שזהו "לך אובח זבח תודה ובשם ה' אקרא - נגדה נא לכל עמו" (תהלים קטו, י"ח), כי הודאה על חסד ה', יש צורך לפרסם.

בבארו את דברי המדרש, מקדים ה"כתב סופר" את דברי רבותינו זכרונם לברכה: "ארבעה צריכים להודות וכו'". בדרך כלל רגילים המודים להודות רק על הגס שעשה עמם ועל החלצותם מן הצרה. אליבא דאמת, צריכים הם להודות לא רק על ההצלה אלא גם על היותם בצרה. כי "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד". ואם כן, בודאי, היתה גם הצרה עצמה טובה עבורם: או משום שבאה כדי לעוררם שישבו מדרכם הרעה, או על-מנת שתבוא להם טובה על ידה. ואמרו חז"ל: כשם שמברך על הטובה בשמחה כך מברך על הרעה. (גם דוד המלך אמר: "אודך ה' כי עניתני" ודרשו על זה: "אודך — כי עניתני"). ויתכן שעל זה אמר דוד המלך ע"ה "ואברכה את ה' בכל עת" (תהלים לד) — אפילו בעת צרה.

ועיין ב"אהל יעקב" פרשתנו דף כ ע"א בהערה בשם הגאון ר"ש קלוגר זצ"ל שגם כן ביאר כך את הפסוק והוסיף שנמצא כאילו הוא אומר: אמת כי אני מברך את שמך בכל מידות שאתה מודד לי ובאיזה פנים שזדמן כמו שחייבו חז"ל (ברכות נד): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". ואם כן "תמיד תהלתו בפני", אבל עדיין קיים הבדל גדול בין הברכה על הטובה לבין הברכה על הרעה, ועל זה מדבר המשך הפסוק: אם "בה" תתהלל נפשך", ברחמים גמורים אז — "ישמעו עונים וישמחו". גם הם ישמחו עם האדם שנושע כי שמחה כזו כולם רוצים וזהו: "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו". מה שאין כן מי שמברך על הרעה. אף כי הוא עצמו ראויו לו לעשות כן והוא מחויב לקבל דין שמים באהבה ובשמחה, אבל אחרים לא ישתתפו בשמחתו בייסורים, אלא להיפך ראויו להם להצטער בצרת אחיהם.

מעתה, ממשיך בעל ה"כתב סופר", כיון שיש להודות על הצרה, צריך המקריב קרבן תודה להביא את התודה לא רק על ההצלה אלא גם על הצרה שקדמה לה. ועל זה נאמר "זובח תודה וכבדנני" — בנויין כפולה, להורות שיכבד את ה' בכפלים כבוד אחר כבוד — על הרע ועל הטוב כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד. על פי זה מתבאר היטב גם חלקו השני של הפסוק: "ושם דרך אראנו בישע אלקים". גם המאמין בלב שלם שהצרה באה לטובתו ומודה לה' ומברכו על הרעה, אינו יודע בדרך כלל מהי הטובה שתצמח לו מהצרה שהביא עליו הקב"ה. אך מכיון שהוא מתנהג בדרך נעלה זו ומודה לה' על כל מידה ומידה שהוא מודד לו, מגלה ה' את עיניו עד שבעיניו יראה ובלבבו יבין איך צמחה טובה אמיתית מן הרעה המדומה. נמצא אם כן, שבזה שהוא מכבד את ה' על הדבר שלפי ראות עיניו היה רע, הוא סולל לעצמו דרך שיראהו ה' בישועתו שהרעה עצמה היא טובה.

וזה שנאמר "ושם דרך" — בזה שיכבדנני בכפלים, הוא שם לעצמו דרך המוליכה אותו לזה ש"אראנו בישע אלקים" — שיראה ש"אלקים" אשר בדרך כלל הוא ביטוי למידת הדין הוא ישועה ורחמים. ועל דרך שאמרו חז"ל "לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר: "ברוך דיין האמת". לעולם הבא כולו "הטוב והמטיב" (פסחים דף נ.). כוונתם לומר שבעולם הבא יראה כל אדם שהכל היה לטובתו, דבר שהוא אינו מבין בעולם הזה.

להודות גם על הפרי הקטן ויסוד הדברים מוכח במה שתיקנו חז"ל סדר ההגדה של פסח על דרך דרש פרשת 'ארמי אובר אבי' שהיא פרשת 'מקרא ביכורים' שקוראים מביאי ביכורים להודות לו יתברך על כל הטובה שעשה עמכם, כלשון הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ו ה"א - ד): מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן והוא שידרוש מ'ארמי אובר אבי' עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

והרי ענין קריאת פרשה זו פירש רש"י שם בפרשת כי תבוא (כו. ג - ה) עה"פ "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום... וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה... וז"ל:

ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה!!

זהו העיקר! להודות גם על הפרי הקטן הזה שאני אוזח כעת בידי! על כל פרט!

למה נקרא שמה 'הגדה של פסח'?

ולא עוד אלא שכתב האבודרהם (סדר ההגדה ופירושה) שהשם 'הגדה של פסח' נקבע על שם לשון הפסוק 'הגדתי היום', וז"ל:

ונקראה הגדה על שם (שמות יג. ח) "והגדת לבנך ביום ההוא" וכו'.. ויש מפרשים הגדה שהוא לשון הודאה ושבת להקב"ה על שהוציאנו מארץ מצרים כמו שמתרגם בירושלמי "הגדתי היום לה' אלהיך" (דברים כו. ג) שבחית יומא דין, וכן תרגמו רבינו סעדיה בערב.

וממילא מבואר היטב מש"כ הראשונים הג"ל שמצות סיפור יציאת מצרים היא להודות להקב"ה על מה שגאלנו, ולכן קבעו נוסח ההגדה על הפסוקים של פרשת מקרא ביכורים שהם פסוקי ההודאה בתורה על שהוציאנו הקב"ה ממצרים, ואלו הם הפסוקים שבהם מבטאים אנו שאיננו כפויי טובה, כי עיקר הענין הוא להודות ולהלל כדי להודיע שאיננו כפויי טובה על מה שעשה לנו.

מצות סיפור ומצות זכירה

אולם מאידך נראה שיש חלק נוסף בענין ההודאה להקב"ה ואף הוא נוסד על פי מה שחייבים אנו לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו בניסן.

לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד בפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם.

מבואר כאן שיש גדר נוסף בהודאה והוא לספר, ולספר דוקא לאחרים, את ענין הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו במצרים.

ושורש הטעם בזה בפשטות הוא כמו שנתבאר לעיל, שצריך אדם לשתף את בני ביתו, חבריו וידידיו, בפרסום הנס שאירע עמו, כי ככל שהאדם מספר ומרבה לספר בענינים המבטאים את חסדיו של הקב"ה ומודה הוא עליהם הרי הוא בכך משריש בליבו וקובע בנפשו ובנפש ילדיו, או שאר השומעים את דבריו, את האמונה בהקב"ה,

ובכך הוא בעצם נוגע בנקודה המרכזית שמצות סיפור יציאת מצרים, וזה להשריש את האמונה שאין עוד מלבדו ויש מנהיג לבירה, וכמו שנאמר או "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

יודו לה' חסדו - ונפלאותיו לבני אדם

ומעתה נראה לבאר את ענין הכפילות בפסוק בתחילתו ובסופו. "יודו לה' חסדו - ונפלאותיו לבני אדם".

"יודו לה' חסדו" - להקב"ה אין צורך לפרט את ענין הנפלאות אלא להודות כי גדר ההודאה שלנו כלפיו יתברך הוא להודות שאין אנו כפויי טובה ואנו מבינים ומאמינים תמיד שהכל בכל מכל כל הוא מאיתו יתברך הן לטוב והן למוטב ועל כן יודו לה' חסדו תודה להקב"ה על חסדיו המרובים ובכך תצא מגדר של כפוי טובה.

אלא שיש ענין נוסף בהודאה והוא -

"ונפלאותיו לבני אדם" - דהיינו לספר את נפלאותיו של ה' יתברך לבני אדם. לבני אדם לא אומרים מה שיש להודות לה' אלא מספרים נפלאות, נפלאותיו - מלשון פלא, דבר המעורר התפעלות והשתאות, חובה על האדם לספר לבניו וחבריו ולהודיע את הנפלאות הגדולות שעשה עימו ה' ולכן צריך לעשות זו לפי צחות לשונו - כמו שכתב החינוך - כיון שבכך הוא מורה על התפעלותו וחבורו שלו בענין הנס וההצלה שנעשה לו או לאבותיו.

וככל שירבה בזה כך תשתרש בליבו ובנפשו ובלב כל שומעיו ענין האמונה האלוקית אשר עליה מבוססת יסוד האמונה היהודית - שהכל מאיתו יתברך.

מנהג ישראל הובא בקדמונים (מ"ב ס"י תע"ז) סק"ה בשם השליח (הק) לנשק המרור, פירוש שצריכים להראות בלילה זו כי מבינים סדר הגלות, ואנו מבינים כי הגלות הוא לטובתנו. דבר זה קשה להבין ככל לילות השנה, בעת צרה קשה לראות הטוב שיש בצרה, אבל בליל פסח זוכים להתרומם לראות הטוב שיש בגלות, עד שזוכים לנשק המרור, ולחבב גם הגלות, כי מכירים אנו הטובה שיש בזה.

The four types of breads represent four aspects of true thanksgiving. The chametz represents the yetzer hara, the confession that even

the misfortune and calamity were for our benefit and were brought about by our sins. The matzah that is boiled first in water so that it will absorb and hold in the oil is symbolic of the ability to contain oneself and admit that the bounty one received is unearned and undeserved. The matzah made of flour saturated with oil is symbolic of the feelings of gratitude that permeate one's entire being. And finally, the matzah fried in oil from without symbolizes the responsibility to publicize and share with others the enlightenment one receives from experiencing God's Divine Providence.

שהנה ידוע מה שהיה הגר"ח מבאר בכל שנה ושנה לבני ביתו בשעת הסדר [כמו שמסר בעל העמק ברכה (עמ' עז) בשם הגרי"ן] שיש שלשה חילוקים בין מצות זכירת יציאת מצרים של כל יום וליילה בכל ימות השנה למצות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, שמצות זכירת יציאת מצרים בכל יום וליילה היא מצות זכירה, אבל בליל הסדר אינה מצות זכירה אלא מצות סיפור דהיינו דרך שאלה ותשובה, ועוד דבסיפור יש דין מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ועוד שצריך לספר טעמי המצוות פסח מצה ומרור' כדברי רבן גמליאל, עכ"ד.

וצ"ב מהו תוכן ענין זה של סיפור נוסף על הזכירה?

לספר, ולספר דוקא לאחרים

בלשונות הראשונים יש לדייק שתוכן מצות סיפור יציאת מצרים אינו סיפור דברים בעלמא אלא כולו הוא בבחינת הודאה להקב"ה. משום שמצוה להודות להקב"ה ולספר בשבח האל על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ותוכן כוונת המספר צריכה להיות שמודה ומשבח להקב"ה על הנסים ונפלאות שעשה עמנו.

וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה קנ"ז) וז"ל:

שציונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחילת הלילה כפי צחות לשון המספר, וכל מה שיוסיף במאמר ויארץ הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו עמנו המצרים מעוול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו יתברך על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב, כמו שאמרנו 'כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח'.

לא להחמיץ את התעוררות הלב

אך אמרו גם טעם נוסף, לכך שיש לסיים את התודה ביום ההקרה: טבעו של אדם הוא, שהזמן וההרגל מקחים את הרגש, ומצננים את ההתלהבות. הנס שרק אתמול היה מפליא ומעורר השתאות - הופך היום לדבר "אפשרי": כן, גם פלוני ניצל מאניה טובעת, ואלמוני הבריא פעם ממחלה דומה, וכדומה. לכן רצתה התורה, שיאכל את כל התודה ביום הראשון להתעוררותו להודות בחצרותיה, כי רק אז יאכל הקורבן בלבם וגדוש רגשי הכרת טובה לאלקים. ובאמת, מסיבה זו אמרו גם בברכת "הגומלי", לברכה לכתחילה בתוך שלושה ימים מן המאוחר (שם ריט, ו). כי התפעלות הלב הנה דבר שאינו מוסיף והולך, ועל-כן יש למהר ולנצלה בטרם תדעך.

וכל אחד יודע תופעה זאת מעצמו: בהלכה, מצווה תדירה חשובה יותר ממצווה שאינה תדירה (ברכי נא:) - אך ידוע שהרגש מתעורר יותר במצווה נדירה, הבאה מפעם-לפעם. אינה דומה קריאת המגילה בליל-פורים, לקריאתה בבוקר-המחרת, כשם שאינה דומה תפילת יום ראשון של ראש-השנה, לתפילת היום השני (ולא רק מפני שהיום

השני מצוותו מדרבנן בלבד...). גם ברכת "שהחיינו", נאמרת רק על מצווה המתחדשת מזמן לזמן - כפידיון-הבן - ולא על מצווה הנוהגת מדי יום, כהנחת תפילין; וכן אין מברכים "שהחיינו", אלא על פרי המתחדש משנה לשנה (שו"ע שם רכה, ג). כי הודאה אמיתית על "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמננו הזה", תבוא רק עם התעוררות חדשה של רגש-הלב.

שלמים, לעומת זאת, לא באו מלב נפעם ואחור-רגשות, אלא מהחלטה שבשלה בשכל; החלטה שגמלה באדם, להתקרב אל ה' בהקרבת קורבן. לכן, אין עניין מיוחד בשמירת הרגע הראשוני של קבלת החלטה זו. שלמים רגילים, מקורם יותר בצד השכלי של האדם, והם ביטוי לתהליך קבלת החלטה המורכב בדרך-כלל משלבים.

- * -

שני מסלולים בעבודת הבורא

ואולי מותר לומר פשוט בגמרא, על-פ' חילוק זה שבין תודה לשלמים; למרות, שאין זה הפשט של רש"י במקום:

הגמרא מספרת, שרבי ראה את רב המנונא מאריך בתפילתו; אמר רבא על כך: "מניחין חייעולם ועוסקים בחיי-שעה". כלומר: רב המנונא מניח את העיסוק בתורה שהיא "חייעולם", ועוסק בתפילה שהיא "חיי שעה"; שהרי הזמן הנוסף שהוא מקדיש לתפילה, יחסר לו בלימוד התורה (שבת י. ורש"י שם). מובן מאילו, שהביטוי "חיי שעה" על התפילה, נשמע תמוה. הלא גם לסוברים שהתפילה אינה מדאורייתא, הרי מקיימים בה לכל הדעות מצוות-עשה כאהבת-ה'; יראת-ה', ועוד; מה גם, שמאמר חז"ל רבים מאוד נאמרו במעלתה הנשגבת של התפילה.

ואולי מותר להוסיף על דברי רש"י, ולבאר מדוע כונתה התפילה "חיי-שעה"; זאת, פהמשך לדברים שאמרנו בהבדל שבין תודה ושלמים:

יתורה ותפילה, וכנגדם שלמים ותודה - מציינים חילוק שבין שני מסלולים בקרבה אל הבורא; שתי דרכים יסודיות בעבודת-ה': האחת - תורה, והשנייה - עבודה; שתיהן - משלושת עמודי התווך שעליהם עומד העולם, והחילוק ביניהן הוא זה:

תורה - עיקרה בשכל. מוח-האדם קולט ידיעות, ובעל זיכרון טוב יכול לשומרן במוחו עשרות שנים. הסבר לאדם מהן ט"ל מלאכות-השבת - ובעל-זיכרון יזכור אותן עד סוף ימיו; ואפילו ישכת, מכל-מקום, אין צורך לחזור ולהחדיר ללבו את העניין, ודי יהיה בתזכורת בלבד. לכן, התורה היא בבחינת "חייעולם"; שכן המוח אוגר את כל המידע, וההבנה אינה מתשטשת ברבות-הימים אלא-אס-כן נפגע הזיכרון, שאינו יציב כמוח.

לעומת התפילה - הנה עבודת-הרגש. ואף שגם בתפילה חייב השכל לדעת את פירוש המילים - אבל אין זה העיקר בה. עיקר התפילה אינו להבין את המילים - כי אם לחיות את המילים! קרוב שהבקשות שבתפילה אינן קובצן בקשות של אנשי כנסת-הגדולה, אלא בקשות-שלי: "יאשפך את נפשי לפני ה'" (ש"א א טו) - זהו עיקר התפילה.

Today in place of the *Korban Todah* we recite *Birchas Hagomel*. It, too, reflects all four aspects of thanksgiving: "הגומל לחיבים טובות" - God grants good to those who are guilty and undeserving," signifies an acceptance of our guilt for the misfortune and admission that the subsequent salvation was undeserved; "גמלנו כל טוב" - Who benefited us with total good" is an expression of total thanksgiving for Hashem's undeserved beneficence. This *berachah* must be said publicly in the presence of a *minyan* and evoke in those hearing it the response, "He who benefited you with total good, may He benefit you with total good forever."

התעלות המתפלל טעונה חיידוש

הזכרנו בעבר בשם חכם אחד, את הכפל שבדברי דויד: "אחת שאלתי מאת ה', אותה אבקש" (תהי' כז, ד). דויד המלך אומר לה': אני באמת רוצה ומבקש, את מה ש"שאלתי" בפי. אנשים רבים, אינם רוצים כל-כך את שהם מבקשים בתפילה: אנו מתפללים "ותן טל ומטר" - וחושבים לעצמנו שבעצם כבר נמאס מהגשם הזה (...); לא יזיק אם הוא יפסק מעט. יהודי באמריקה מניד את כל עצמותיו כשהוא מתפלל: "...וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו" - אבל אומר בלבו: ריבונר-של עולם, השאך אותי עוד קצת באמריקה... לא כל-כך דחוף לעלות לארץ-ישראל.

ולכן מדגיש דויד המלך, ש"שבת בית ה' כל ימי חיי" אינו רק ניגון יפה לשמחת תורה, אלא רצון אמיתי שהוא שואף בכל מאורו לממשו, וראיה לכך שהרגש הוא עיקר התפילה, יש בהלכה שהמתפלל בלשון-הקודש יוצא ידי-חובתו, גם אם אינו מבין עברית כלל (שו"ע שם סב, במשנייב סק"ג). כי העיקר הוא הרגשת-הלב; עיקר התפילה הוא תחושת המתפלל, שעומד הוא לפני מלך מלכי המלכים, מדבר אליו מקירות-לבו כדבר בן אל אביו ועבד אל מלכו, ושוטח-נפשו לפניו.

ובזה הסבר הביטוי שלעיל: רגש זה, שהוא לב-לבה של התפילה -

הנו זמני בלבד; "חיי-שעה" כלשון רבא, שתוחלת-חיייהם קצרה; ותחושת-לב, שיש להחיותה בכל תפילה מחדש. לא יתכן שהתפילה של היום תהיה המשך של תפילת האתמול, אלא חייבת לפעם במתפלל הרגשה כאילו לא התפלל מעולם; בדיוק כפי שלפני האכילה - ממשיח "הכזור" (ג, ה) - חש האדם עצמו רעב כאילו לא אכל מעולם; מהארוחה הדשנה של אתמול, לא נותר רישום שישפך אותו ברגע זה. וכשם שבנושא האכילה, אם אין באדם תחושת-רעב כעבור מספר שעות, אות הוא לשיבוש מסויים במערכת - כך בדיוק הוא גם בתפילה: הנפש משתוקקת תמיד לקשר עם ה', ואם אין לאדם "תניאבון" לתפילה - סימן הוא שמשחו בנפשו אינו תקין. וזהו: "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו" (ברכי כא.) - שמיד עם סיום התפילה, יחוש משיכה חדשה לאינסוף ברוך-הוא.

ודאי קשה להגיע לכך - אך אנו מדברים על הרצוי; על מה שצריך אדם להציב לעצמו, כמטרה שיש להתקרב אליה ככל שניתן.

חז"ל אמרו על אחיתופל, שהיה יודע לחדש שלוש תפילות בכל יום (ירושלמי ברכי ד, ז). יתכן וכיוונו לא רק לכך שש'כלו היה מסוגל לחבר שלוש תפילות מעין שמונה עשרה בכל יום, אלא גם לכך שהיה אומר "אתה חונן", למשל - כאילו היתה זו ברכה "חדשה" שלא אמר מעולם; נפשו היתה חשה, עד כמה היא זקוקה לחכמה בינה ודעת.

השתכחות הנפש בתפילה

אך יש הבדל בין עמודי התורה וגמילות-החסדים, לעמוד-התפילה: אף שבכל המצוות נדרש אדם לכוון לכוון לשם מצווה - כוונה, בת מקיים הוא גם מצוות אהבת-ה', יראתו ודבקות בו - בכל זאת בתורה ובחסד, מושגת חלק מן המטרה גם ללא הכוונה, בעצם עשיית המצווה: בלימוד-התורה, קולט האדם ידיעות שמוחבתו לדעת, ויוכל לעלות באמצעותן מעלה-מעלה בהבנת התורה. וכן בגמילות-חסדים: אם גמל חסד בלא כוונה, סוף-סוף עשה מעשה טוב המרגיל אותו להטיב עם הבריות, ולשאוף לדבוק במעשה אלקים. אמנם, בשניהם היה משיג יותר אילו הוסיף את כוונת-הלב, ושם אלקי רב יותר היה נקלט בנפשו.

This *avodah*, contemplating and reflecting on the flow of *chasadim*, is not that difficult.

The *korban todah* is eaten only for one day and the following night, unlike most other *korbanos shelamim*, which have a lengthier period, two days and the intervening night, in which to be consumed. Why? Because the next day, says the Chiddushei HaRim, will bring its own reason to express thanks, since each day has its own miracles. One who lives with reflection, paying attention to the flow of kindness, is able to perceive clearly.

38 ואילו קרבן תודה, מביא האדם כאשר חלה עליו חובת הודאה כשנחלץ מצרה, ואכן גם זה הוא דבר גדול שמקיים את חובת הודאתו להקדוש ברוך הוא.

ויוכן מעתה מה שפותחת התורה ב"זאת תורת זבח השלמים", וממשיכה, "אם על תודה יקריבנה", באשר אין שני אלו קרבנות שונים לגמרי, אכן דיניהם שונים זה מזה, אבל ביסודם יש תכלית אחת, והיא הודאה להקדוש ברוך הוא, אם על הניסים הנסתרים או על הגלויים.

והן הן הדברים שכתב רבינו בחיי, קרבן זה שני מינים, תודה ושלמים, דהיינו ביסודו הוא קרבן אחד של הודאה רק בשני אופנים, התודה באה על האופנים שמחויבים להודות בהם וכגון ארבעה שחייבים להודות, ואילו קרבן השלמים בא על ניסוך שבכל יום עמנו.

R. Frand on Parscha

39

How about today? We are still beneficiaries of Hashem's salvations, but we unfortunately cannot bring a *todah*. How do we express our appreciation for a kindness today?

In addition to the traditional *seudas hoda'ah* to acknowledge and celebrate a Heavenly salvation, the Kav HaYashar suggests that we must take upon ourselves to improve in some specific fashion, in appreciation of Hashem's kindness and in lieu of a *korban todah*.

Nowadays, we cannot bring a *korban todah*, and we may not be able to write a *sefer*. What can we do to thank Hashem?

Each day, we recite the very chapter of *Tehillim* that was said when a person brought a *korban todah*: *Mizmor L'Sodah* (*Tehillim* 100). The least we can do is recite it with great concentration, and truly feel that we are thanking Hashem for all He does for us.

But what about the days when we do not recite *Mizmor L'Sodah*, such as every Shabbos and during the upcoming Pesach festival, when a person could not bring a *Todah* because of the *chametz* loaves? How do we thank Hashem on those days?

Chazal created another opportunity.

40

After a protracted effort, he could no longer contain himself. "How slowly do you say the words of *Shemoneh Esrei* that it takes so long?" he asked his *Rosh Yeshivah*.

"I actually say *Shemoneh Esrei* as fast as everyone else," the *Rosh Yeshivah* replied. "But when I get to *Modim*, and I

think to myself, *What do I have to be thankful to Hashem for?* I start to think about my health, and my family — my children, my grandchildren — and I think about all the good things that Hashem has granted me. *That's* what take so long."

* "*Modim anachnu lach* — we are thankful to You," is a *tefillah* we say every day — three times a day, in fact — and it's an opportunity to take note of everything Hashem does for us and to add words of "*todah*" in lieu of a *korban todah*.

אבל בעמוד-העבודה, בקורבנות ובתפילה שהם עבודת הרגש, אם חסרה כוונת-הלב — לא עשה כמעט ולא כלום. כי ב"עבודה" אין השכל עיקר, כאמור, וגם לא המעשה של העמדת הגוף, ברגליים צמודות וכדומה, פדרישת ההלכה; עיקר התפילה הוא בדבקות הרגשית בה' — ומה כבר יכול להיות שזויו של רגש, החסר "רק" את הרגש?...!

ואולי לכן אמרו חז"ל על התפילה, שהיא דבר העומד ברומו של עולם ובני-אדם מזלזלים בו (ברכי ו: ורשי"י שם). מפני שהתפילה צריכה להרעיד את מיתרי-הלב, ולהיות שירת פנימיות-הנפש; וכתוארו

35 אלו תמידי-בין

מבואר שחיוב הודאה יש באופן שהיה האדם נתון בצרה גדולה, והקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו חילצו מצרה זו, ואזי חלה עליו חובת הודאה לה' יתברך שחילצו ממיצו.

ידועים בזה דברי ה"חובת הלבבות" שבעצם חובת ההודאה חלה על כל אחד ואחד, גם אם לא היה נתון בצרה, כי הקדוש ברוך מחייה אותו כל רגע ורגע, וכן בתפילה אנו אומרים ומוזים (תפילת שמונה עשרה ברכת הודאה), "על ניסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהריים", כי באמת על כל דבר ודבר צריך להודות!

אלא שכל זמן שאין האדם בצרה, אינו חש להודות על כל החסדים האופפים אותו, ואינו מרגיש בהם מחמת התמדתם, כי מי שבריא אינו יודע להעריר בריאותו, ורק אם היה חולה ונתרפא, מרגיש הוא צורך גדול להודות על בריאותו, וכן שאר אותם החייבים בהודאה.

אמנם באמת ההודאה השלימה והנרצית יותר, היא מה שמודה האדם על התמדת בריאותו וחירותו וכן על טובותיו של הקדוש ברוך הוא עמו בכל עת, ולא רק כאשר גאלו מיד צר.

36

זכר החיים יודוך סלה

רמז נאה כתב הטור שנרמזו ארבעה אלו בחתימת ברכת ההודאה, וזה לשונו (אורח חיים סימן ר"ט): "ארבעה צריכים להודות, יודי הים כשיעלו ממנו, והולכי מדברות כשיגיעו לישוב, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוב בבית האסורים ויצא. וסימנך "וכל החיים" יודוך סלה" — חבוב, יסורים, ים, מדבר."

הרי שאותם ארבעה הצריכים להודות מרומזים בראשי תיבות בתיבת "חיים", וזהו וכל החיים יודוך סלה, שבחתימת ברכת ההודאה, אבל קודם לכן נאמר שצריך להודות להקדוש ברוך הוא על כל רגע ורגע וכל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת, ורק אותם הארבעה מרגישים בעצמם את הצורך לברך ולהודות.

אבל הדרגה הגבוהה יותר היא להרגיש כל הזמן את הצורך להודות להקדוש ברוך הוא, ומי שידוע ומכיר שכל הקורות אותו, המה ניסים ונפלאות שהבורא יתברך עושה עמו, אזי אדם זה אינו מודה להקדוש ברוך רק לאחר שנעשה חולה והבריא ממחלתו, אלא נותן הודאה לה' יתברך אף על התמדת בריאותו, ומודה לו על חיינו המסורים בידך.

37

בקרבן שלמים יש הודאה מושלמת על הנסים שבכל יום

בזה יש לפרש את היחס בין קרבן שלמים לקרבן תודה, קרבן שלמים, מביא האדם מעצמו בהתנדבות גם בלי שנכנס לצרה ונחלץ ממנה, והרי אף קרבן שלמים בנוי הוא על יסודו של קרבן תודה, אלא שזו היא ההודאה באופן המושלם יותר, שאינו מודה על שגאלו ה' ופדאו מיד צר, אלא מודה על התמדת בריאותו, ומכיר בכך שכל טובותיו הקבועים, אינם דבר המובן מאליו, אלא הכל מאת ה', ולכן אינו ממתין עד שתבוא עליו צרה, אלא מרגיש צורך להביא קרבן לפני ה' ולהכיר בטובותיו התמידיות, וזו הינה התודה באופן המעולה והמושלם יותר.